

A Survey of Prototypes for Content and Construction Presentation, Collecting and Compiling the Resources of books in the Open Universities of England, India and Iran and a Study of Students Satisfaction Level at the Prototypes of Payame Noor Book Resources

Hadi Sharifmoghaddam
Associate Professor, Payame Noor University

Ghasemali Ehsanian
Librarian, Payame Noor University of Mashhad

Abstract:

The present research seeks to pinpoint the deficiencies of compiling and also the standards for creating printed and electronic resources in Payame Noor University. To achieve these objectives, printed and electronic books of Payame Noor have been studied and the problems regarding the principles of compiling and writing have been recognized. The research is a pragmatic one and from methodological point of view, it is analytic-surveying. The statistical society includes 589 volumes of published Payame Noor books, and also 20/000 University students of Mashhad branch. Providing the accessory data was possible through two methods. In the first step, all the books were listed and were taken into consideration from the compiling and writing points of view. In the second step the comments of students related to the research subject were extracted from the provided questionnaires. Results of this research indicate that the procedure of writing and compiling Payam Noor books doesn't conform to the recognized and identical principles of writing and compiling. In average, 38/8 percent of the students have evaluated books as efficient and multiple choice tests as appropriate. At the end of this research suggestions were offered for future studies.

Key terms: book compiling, university books, text sources, Payame Noor University, Indira Gandhi University, The Open University.

مطالعه الگوهای ارائه محتوا، ساختار و تدوین

منابع درسی دانشگاه‌های باز کشورهای

انگلیس، هند و ایران و ارزیابی میزان

رضایتمندی دانشجویان از الگوهای تدوین

منابع درسی دانشگاه پیام نور^۱

هادی شریف مقدم^۲

دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه پیام نور

قاسمعلی احسانیان

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه پیام نور

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف شناسایی نقص‌های تدوین و اصول معیارهای نگارشی منابع چاپی و الکترونیکی دانشگاه پیام نور انجام شده است. جهت شناسایی مشکلات تدوین و نگارش، مطالعه و بررسی بر روی کتاب‌های چاپی دانشگاه پیام نور انجام شد، و شاخص‌هایی که در خصوص مشکلات اصول معیار تدوین و نگارش وجود داشت شناسایی شد. پژوهش از نوع کاربردی و از نظر روش انجام در گروه پژوهش‌های پیمایشی-تحلیلی قرار دارد. جامعه مورد نظر شامل ۲۰/۰۰۰ دانشجوی دانشگاه پیام نور مرکز مشهد می‌باشد. برای شناسایی مشکلات و جمع‌آوری داده‌ها و نظرات دانشجویان از پرسشنامه استفاده شد که به وسیله پرسشنامه نظرات دانشجویان در مورد تدوین و نگارش کتابهای چاپ دانشگاه پیام نور جمع‌آوری شد، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در تدوین و نگارش کتاب‌های پیام نور از قواعد و معیارهای یکسان و یک‌نواخت استفاده نشده است، و در آنها کمتر وحدت رویه وجود دارد. یافته‌ها نشان می‌دهد که به طور میانگین درصد زیادی از کتابهای درسی چاپ دانشگاه پیام نور دارای مشکلات نگارشی و تدوین می‌باشند. در پایان پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده ارائه شد.

کلیدواژه‌ها: تألیف کتاب، کتاب‌های درسی، منابع درسی، دانشگاه

پیام‌نور، دانشگاه ایندرا گاندی، دانشگاه باز انگلستان

^۱. این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی با عنوان "بررسی کتاب‌های درسی و فرادرس آموزش‌های باز و راه دور دانشگاه‌های ایران هند...." است که با حمایت مالی دانشگاه پیام نور انجام شده است.

^۲. sh_mogadam@pnu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۱۲/۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۶/۱۴

مطالعه الگوهای ارائه محتوا، ساختار و تدوین منابع درسی دانشگاه‌های باز کشورهای انگلیس، هند و ایران و ارزیابی میزان رضایت‌مندی دانشجویان از الگوهای تدوین منابع درسی دانشگاه پیام نور

مقدمه

نوشتن در واقع سهم کردن دیگران در اندیشه و آراء خویش است. انگیزه‌های نگارش علمی ممکن است به قصد کسب رضایت خداوند یا آگاه کردن دیگران از نیت نویسنده باشد. نگارش نه تنها در صدد اجتماعی کردن دانش فردی است، بلکه به شهادت طلبیدن جامعه برای احراز مالکیت اندیشه‌ای خاص نیز محسوب می‌شود تلاش برای حفظ و ارتقای علمی نیز انگیزه دیگری برای نگارش است. توجه به ساختار نوشته علمی در واقع فراهم ساختن شرایط ارتباط با سایر علاقه‌مندان در شبکه علمی است (حری، ۱۳۸۱). به عقیده وی ذهنیات فرد تا زمانی که در قالب‌های شناخته شده، و با رعایت اصول نگارش علمی مکتوب نشده است شایسته قبول نیست. بلکه نگارش صحیح صاحب اندیشه را ناگزیر به نظم بخشیدن ذهنیاتش می‌کند. گرچه دستیاب کردن آراء و اندیشه‌ها از طریق نگارش و ارائه آنها شرط لازم برای عینی شدن و علمی شدن آن اندیشه‌هاست. و بدون گذار از این منازل، سهمی در شبکه علمی نخواهد یافت. تدابیری که در تدوین و نگارش به کار می‌رود یا به کار بستن آنها را توصیه می‌کنند نیز به نیت افزایش قابلیت درک و دریافت نوشته و امکان ایجاد ارتباط موثر با مخاطبان پیش بینی شده است. چگونگی ارتباط از طریق نوشته تابع دو گونه ساختار در نوشته است که می‌توان از آن دو با نام‌های ساختار درونی و ساختار بیرونی یاد کرد. غرض از ساختار درونی روابط میان اجزاء و عناصری است که نوشته را هویت می‌بخشد و آن را قابل خواندن

می‌کند. بدین منظور، یک نوشته می‌بایست از طریق ترکیب درست کلمات، عبارات، جملات، بندها، فصل‌ها، تدابیر تصویری، و جز آن، "کل" واحدی را پدید آورد که به عنوان اثری مشخص و ممتاز از آثار مشابه دیگر از ساختاری سازمان‌دار و هدف‌مند برخوردار باشد. (حری، ۱۳۸۱)

کتابهای درسی دانشگاه‌های باز

منابع درسی در دانشگاه‌ها، به خصوص نظام‌های آموزشی باز نخستین رسانه انتقال دانش به دانشجو است. تهیه منابع درسی از عمده‌ترین وظایف این نوع دانشگاه‌ها می‌باشد به طوری که تکیه گاه اصلی دانشجویان و دانش پژوهان، در طول کسب دانش، منابع درسی می‌باشد. بسیاری از دانشگاه‌ها، مراکز آموزشی و موسسات تولید منابع درسی، برای تهیه محتوای منابع آموزشی، اقدام به تهیه شیوه نامه و یا آیین نامه تدوین متون درسی و گروه تدوین محتوای درس نموده‌اند. در بسیاری از این دست‌ورعمل‌ها و شیوه‌نامه‌ها در خصوص ضرورت لزوم رعایت اصول و معیارهای تدوین و نگارشی برای تولید متون درسی و آموزشی تاکید بسیاری شده است. مطابق همین ضرورت‌ها، تاکید بر استفاده از الگوهای معتبر و استاندارد برای تولید منابع درسی در بسیاری از دانشگاه‌ها و مراکز تولید مواد آموزشی و متون درسی دانشگاهی می‌شود. اما این در حالی است که تاکنون در منابع درسی دانشگاهی (دانشگاه‌های باز)، منابع درسی خودخوان از اصول و معیارهای نگارشی واحدی پیروی نمی‌شود، و این امر در تولید منابع درسی دانشگاهی یکسان و یک‌دست چالش‌های را ایجاد نموده است. در ادامه به بررسی منابع درسی سه دانشگاه باز انگلستان، ایندرا گاندی هندو آزاد ایران پرداخته می‌شود.

منابع درسی دانشگاه باز انگلستان (OU)

OU اختصار **Open University of London** به معنی دانشگاه باز لندن می‌باشد. ساختارهای علمی و آموزشی

به اهداف آموزشی استفاده می‌کند. اعضای این گروه عبارتند از: اساتید و مؤلفین گروه آموزشی مورد نظر، همراه با خبرگانی از خارج از دانشگاه در صورت نیاز. به‌علاوه نمایندگانی از گروه های مختلف آموزشی که کارشان با استراتژی های فرادهی، روش های تدریس و تولید برنامه های دیداری و شنیداری ارتباط دارد، و تهیه کننده و کارگردان رادیو - تلویزیون که مسئولیت مهیا کردن اجزاء پخش برنامه های آموزشی را به عهده دارد، هم در این جمع اضافه می‌شوند. (مکنزی، پستگیت، اسکاپهام، ۱۳۶۹)

استاندارد کتاب های درسی OU

برای دستیابی به استانداردهای تولید کتاب های درسی OU، تعدا ۱۷ جلد کتاب اصلی منتشر شده توسط دانشگاه باز لندن (Open university of London) مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. در این مرحله سه قسمت اصلی کتاب (قسمت پیش از متن، قسمت متن، قسمت پس از متن) به طور دقیق از نظر اجزای کتابی، قالب کتاب، تدوین و اصول نگارش بررسی شد، و آنچه که در این کتاب ها حائز اهمیت است، این که، تمام کتابهای OU مورد بررسی، از یکدستی و یکپارچگی و هماهنگی برخوردارند، که در سراسر کتابها به طور یکسان رعایت شده است. در ادامه به بررسی بخش متن این نوع کتاب های درسی پرداخته می‌شود.

مقدمه:

مقدمه در OU ها دارای جایگاه ویژه است به صورتی که در تمام این کتابها مقدمه وجود دارد (به عکس در بیشتر کتاب های دانشگاه پیام نور مقدمه نوشته نشده است) و نوشتن مقدمه در قسمت پیش از متن از ارکان اصلی کتاب محسوب می‌شود، و به خواننده در آشنایی و درک بهتر مطالب و مفاهیم کتاب کمک می‌کند. حجم مقدمه به ندرت به دو صفحه می‌رسد و معمولاً در یک صفحه جای می‌شود.

دانشگاه های باز براساس نظام آموزشی نیمه حضوری یا غیر حضوری به همراه منابع درسی خودآموز می‌باشد. محور اصلی در این دانشگاهها کتاب می‌باشد به همین علت در تهیه و تدوین منابع درسی از هیچ گونه تلاشی دریغ نمی‌ورزند و از یک فرایند کاملاً پیچیده استفاده می‌شود. رسانه های آموزشی در این دانشگاه ها نیز دارای نقش پر رنگی است و همیشه به عنوان مکمل منابع درسی در کنار آنها ارائه می‌شود. دانشگاه باز انگلستان با تعدا ۲۵۰/۰۰۰ فراگیر یکی از مراکز دانشگاهی بزرگ و بنام می‌باشد. با توجه به شهرت این دانشگاه منابع درسی چاپی این دانشگاه به OU مشهور شده. کتاب های درسی این دانشگاه بر اساس شیوه نامه شیکاگو تهیه و تنظیم شده است.

مکنزی، پستگیت، اسکاپهام (۱۳۶۹)، در باره روش تهیه مواد درسی چنین بیان می‌دارند که: ما با بررسی روش تهیه مواد درسی در «دانشگاه باز» انگلستان به عنوان پیچیده ترین نظام آموزش باز موجود، مشکلاتی را که یک طراح مواد آموزشی با آن مواجه است، مورد توجه قرار می‌دهیم. با نگرش به اهمیت موضوع، مهارت ها و امور مورد نیاز مشخص می‌گردند. و متخصصین با اجرای کار انتخاب می‌شوند. روش فرادهی «دانشگاه باز» بر این فرضیه بنیادین نهاده شده است که محتوای علمی و طرق فرادهی مواد درسی را باید بر عهده یک گروه مستقل گذاشت که هر یک از اعضای آن دارای استقلال کاری همسان با سایر اعضای متشکله گروه باشد، و در زمینه تخصصی خود به کار پردازد و درعین حال، برای تمام جنبه های درسی اهمیت قائل شود. این گروه، تحت عنوان، گروه تهیه مواد درسی، در قبال تشخیص اعتبار مواد درسی که به تایید هیأت های مجریه و برنامه ریزی دانشگاه خواهد رسید، مسئولیت کامل دارد. این گروه، نیازهای جمعیت دانشجویی مورد نظر را مورد توجه قرار می‌دهد، زمینه های آموزشی را کاملاً مشخص می‌نماید، و به بهترین نحو از روش های فرادهی موجود برای دستیابی

اجزای متن:

بدنه اصلی کتاب متن می‌باشد که در آن موضوع کتاب به طور مشروح توضیح داده شده است. متن اصلی به صورت فصل‌های مختلف ارائه شده است. در نوشتن متن از سه نوع خط (قلم) استفاده شده. عنوان فصل‌ها با خط درشت سیاه و عنوان زیر فصل‌ها از خط عنوان فصل‌ها ریزتر و سیاه آورده شده، و متن اصلی با خط معمولی (Times New Roman) نوشته شده است.

آنچه که در متن اصلی OU ها بسیار به چشم می‌خورد و از آن‌ها زیاد استفاده شده، عکس یا تصویر و طرح می‌باشد. نوع قطع کتاب‌ها این اجازه را به نویسندگان می‌دهد که از عکس یا تصویر و طرح بیشتر استفاده کنند. به طوری که، در هنگام باز بودن کتاب در مقابل چهره در دو صفحه‌ای که در مقابل خواننده قرار دارد، فضای کافی برای متن و تصویر وجود دارد و این دو همدیگر را در انتقال مفاهیم تکمیل می‌کنند و خواننده کمتر به صفحه‌های قبل و بعد مراجعه می‌کند.

در متن انواع کتابهای OU از نمودار یا جدول و در صورت نیاز از نقشه استفاده شده است، به ندرت کتابی را می‌توان یافت که فاقد عکس، تصویر، طرح، نمودار، جدول و یا نقشه باشد. علاوه بر ارتباط مستقیم عکس یا تصویر و... توضیحاتی در کنار عکس یا تصاویر و... نوشته شده است، با توجه به اینکه حجم این نوشته‌ها کم هستند، اطلاعات کاملی ارائه می‌کنند. می‌توان گفت که حجم فضای استفاده شده برای عکس یا تصاویر برابر با حجم مورد استفاده برای متن کتاب می‌باشد.

یکی دیگر از خصوصیات متن این است که، میزان حجم نوشته در هر کتاب که ممکن است بخشی از یک موضوع محسوب شود کم می‌باشد به طوری که خواننده کتاب در خواندن آن به دلیل حجیم بودن احساس کسالت نمی‌کند و در مدت زمان متوسط خواندن کلیه مطالب یک کتاب را به اتمام می‌رساند.

در متن کتاب، کلیه نکات کلیدی و مهم و آنچه نیاز است که خواننده به آن توجه بیشتری کند به طرق مختلف برجسته سازی شده است. معمولاً این مطالب پراهمیت در داخل کادری با رنگ زمینه‌ای مخالف رنگ زمینه اصلی صفحه های کتاب نوشته می‌شوند، و یا ممکن است که نوع قلم آن با قلم متن کتاب متفاوت باشد. برجسته سازی یکی از اصول یادگیری خلاق می‌باشد و این اصل یادگیری در این کتاب‌ها رعایت شده است. (در کتابهای چاپ دانشگاه پیام نور از این نوع فن یادگیری استفاده نشده است و جای خالی آن کاملاً احساس می‌شود)

امتیاز بارز دیگری که طراحان و نویسندگان این کتاب‌ها در داخل متن کتاب در نظر گرفته‌اند، فضای خالی مناسب برای یادداشت‌های کلیدی توسط خواننده می‌باشد، خوانندگان کتاب ممکن است در حین خواندن متن کتاب، نکات کلیدی مرتبط با موضوع کتاب، و یا توضیحی برای فهم بهتر یا جهت یادآوری و یا خلاصه‌ای از موضوع را یادداشت نمایند، برای این کار در OUها فضایی در بعضی از صفحه‌های کتاب منظور شده است.

در شماره گذاری های صفحه‌های متن کتاب از قانون یکسان استفاده شده است، شماره همه صفحه‌ها در پایین صفحه سمت لبه بیرونی صفحه درج شده. (در حالی که در کتب دانشگاه پیام نور از چندین نوع شماره گذاری و از مکان‌های مختلف استفاده شده است).

قالب کتاب‌های درسی OU

حاشیه و فاصله‌ها:

متن اصلی در کتاب‌های OU در هر صفحه به صورت دو ستونی نوشته شده است. این نوع نوشتن را می‌توان یکی از ویژگی‌های قطع رحلی دانست. در این نوع نوشته طول خط کوتاه تر می‌شود و پاراگراف‌های از نظر میدان دید چشم، تمام ابعاد آن بهتر دیده می‌شود، بنابراین خواندن این گونه نوشته خسته کننده نمی‌باشد. در خط‌های طولانی و ممتد پشت سرهم، خواننده هنگام برگشتن به اول سطر بعدی با مشکل روبرو می‌شود، لذا احتمال جا

ارجاع و پاورقی:

در کتاب های OU، کتاب های دانشگاه باز ایندراگانندی، و کتاب های دانشگاه آزاد ایران (سابق) ارجاع داخل متن و پاورقی به کارنرفته است. در این کتاب ها استناد درون متنی دیده نمی شود. ولی منابع و مأخذ پایان کتاب به طور کامل ذکر شده است. پاراگراف ها و بخش های فصل ها کاملاً روان، خودآموز و مرتبط با هم به کار رفته است و از سبک نوشتاری آسان و قابل فهم استفاده شده است. (احسانیان، ۱۳۸۹)

دانشگاه باز ایندراگانندی

کتاب های درسی این دانشگاه منطبق با ساختار کتاب های OU می باشد به طوری که یک درس در چند بخش مجزا تولید می شود و از همان قانون کاملاً پیروی می کند. نظام آموزشی این دانشگاه با سایر دانشگاه های نظام سنتی هند کاملاً متفاوت می باشد و از سلاقی مختلف در تهیه منابع درسی کاملاً پرهیز شده است از دلایل مهم به کارگیری این روش در تهیه منابع درسی تأکید بر جنبه یادگیری بهتر آنها است، بدین صورت که یادگیری بخش های کوتاه و کم حجم به خصوص همراه بودن با عکس و تصویر از جنبه های یادگیری خلاق می باشد. و خواننده در مطالعه کتاب احساس خستگی نمی کند و انزجار از حجم زیاد کتاب، برای وی خسته کننده نمی باشد.

دانشگاه آزاد ایران (سابق)

دانشگاه آزاد ایران دارای قدمت بسیار طولانی می باشد و در زمان خود دارای مظام آموزشی موفق برای گروه های خاص جامعه داشت. نظام آموزشی این دانشگاه به صورت غیر حضوری طرح ریزش شده بود و منابع درسی با توجه به ساختار تالیف و تدوین و رعایت الگوهای تالیف کتاب متناسب با نوع سیستم آموزشی، دارای نقش جایگاه استاد را ایفا می کرد.

شریف مقدم (۱۳۸۸)، در خصوص دانشگاه آزاد ایران چنین بیان می دارد که: نظام آموزشی ویژه دانشگاه آزاد ایران در سالهای ۱۳۵۵ بنیان گذاری شد، این دانشگاه که

افتادن یک سطر و یا گم شدن ابتدای خط بعدی وجود دارد.

در صفحه هایی که متن، دو ستونی می باشد، تعداد تصاویر بیشتری را می توان قرار داد. هر عکس یا تصویر در ستون مربوط به خودش درج می شود، و توضیحات آن عکس یا تصویر، پایین یا در کنار آن قرار می گیرد.

در کتاب های دانشگاه باز ایندراگانندی متن در یک ستون نوشته شده است و حاشیه های اطراف متن در حد بسیار زیادی فضای خالی قرار دارد، به طوری که این حاشیه ها باعث شده که طول سطرها بسیار طولانی نشود. و فضای مناسب برای یادداشت های کلیدی و مهم وجود داشته باشد. در کتاب های دانشگاه آزاد ایران (سابق) متن به صورت دو ستونی می باشد با این تفاوت که در یک ستون بزرگ متن اصلی نوشته می شود و اگر نیاز به تصویر یا عکس نیز باشد در همین ستون درج می شود، و در ستون مقابل که کوچکتر می باشد برای توضیحات عکس یا تصویر و یا برای یادداشت های مهم مورد استفاده قرار می گیرد.

فاصله سطرها و اندازه حروف:

فاصله بین خطوط همان فاصله استاندارد است که اکنون در تدوین کتاب ها به کار می رود. تمام عنوان های زیر فصل به اندازه یک خط از پاراگراف بالا و پایین خود فاصله دارد. تمام فصلها از صفحه فرد شروع می شود، عناوین فصلها و زیر فصلها با عدد شماره گذاری شده اند، و در تنظیم فصلها و سر فصلها به ندرت از حروف استفاده شده است. هر نوع نوشته ای بجز متن اصلی به صورت ایتالیک و یا **Bold** نوشته می شود و برای برجسته سازی قسمت های از سطرها نیز از این قانون استفاده شده است. در تمام طول متن کتاب، تورفتگی در ابتدای پاراگرافها دیده می شود.

مؤلفان و ویراستاران:

از ویژگی‌های بارز دیگر این کتاب‌ها که آن‌ها را از سایر کتاب‌ها متمایز می‌کند این است که: هر کتاب به وسیله گروهی از مؤلفان تدوین و تألیف می‌شوند که گاهاً گروه مؤلفان به ۱۵ نفر نیز می‌رسند. شاید بهتر است بگوییم این کتابها بیشتر گردآوری هستند تا تألیف. بهترین مطالب در زمینه دروس توسط گروه مؤلفان انتخاب شده، و در تدوین کتاب‌ها استفاده می‌شود. تولید کتاب به وسیله گروه مؤلفان باعث غنی شدن محتوای کتاب می‌شود زیرا در تهیه کتاب، گروهی از اندیشه‌های گوناگون با تجربه‌های زیاد در کنار هم موضوع را به صورت مشترک تولید می‌کنند. جهت ویراستاری کتاب‌ها هم معمولاً از گروه ویراستاران مختلف استفاده می‌شود. گروه ویراستاران در این کتابها عبارتند از:

۱- ویراستار ۲- ویراستار مسئول ۳- ویراستار ارشد
در تهیه و تولید کتاب‌های OU یک تیم فعالیت می‌کند. هرکدام از گروه‌های تیم یک وظیفه را به انجام می‌رسانند، گروه‌های این تیم عبارتند از: ۱- گروه مؤلفان ۲- گروه ویراستاران ۳- گروه مشاوران ۴- گروه دستیاران

BBC نماینده رادیو و تلویزیون ۵- سایر اعضا، که عبارتند از: عکاس، طراح، تکنولوژیست، درگروه تهیه مواد درسی، و....

در کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام نور تعداد مؤلفان به ندرت به سه نفر می‌رسد، در حالی که بیشترین کتابهای درسی چاپ دانشگاه پیام نور دارای یک مؤلف می‌باشند. بخش ۹ = ساخت و روابط اجتماعی روستاها و عشایر ایران (یک کتاب‌های خودآموز باید به وسیله گروهی از نویسندگان تدوین شوند).

برجسته سازی:

برجسته سازی از عوامل مؤثر در یادآوری و شرایط مطالعه است. اگر مبادرت به مشخص کردن و نمایاندن بخشی از متون مورد مطالعه به یکی از روش‌های برجسته سازی، نماییم، موجب به خاطر سپاری دائمی مطالب و

براساس دانشگاه آزاد انگلیس (Open University) طراحی و تأسیس شده بود به صورت بسیار منسجم و روز آمد منابع درسی را در قالب‌های یکنواخت و با طراحی‌ها، شکل‌ها، و تصاویر متنوع برای یادگیری بهتر دانشجویان تهیه کرده بود. بنیان‌گذاران این دانشگاه با استخدام استادان و متخصصین کارآمد و مشهور منابع درسی کامل و پر محتوایی را تهیه کرده بودند که در آموزش و یادگیری دانشجویان بسیار مؤثر بود. تقریباً برای تمام عناوین درسی نوارهای ویدیویی با فیلم‌های مستند و آموزشی با کیفیت عالی تهیه شده بود، که دانشجویان می‌توانستند به عنوان برنامه‌های کمک درسی از آنها استفاده کنند. (شریف مقدم، ۱۳۸۸) در این کتاب‌ها، هر درس در چند بخش مجزا و در جلد‌های مجزا چاپ شده است. در هر بخش که در یک جلد تدوین شده، تمام شرایط و اصول معیار تولید و تدوین کتاب به طور کامل رعایت گردیده است. به عنوان مثال درس «جامعه و تندرستی» از سری کتابهای دانشگاه آزاد ایران شامل بخشهای زیر است:

بخش ۱ و ۲ = نگرشی بر مسائل تندرستی کشور (یک مجلد)

بخش ۳ و ۴ = مقدمه‌ای بر محیط زیست انسان (یک مجلد)

بخش ۵ و ۶ = شرایط اقتصادی جامعه روستایی و عشایری ایران (یک مجلد)

بخش ۷ و ۸ = ساخت و شرایط فرهنگی جوامع روستایی عشایری ایران (یک مجلد)

بخش ۹ = ساخت و روابط اجتماعی روستاها و عشایر ایران (یک کتاب‌های خودآموز باید به وسیله گروهی از نویسندگان تدوین شوند).

بخش ۱۰ و ۱۱ = اصول بهداشت محیط (یک مجلد)

بخش ۱۲ و ۱۳ = پزشکی پیشگیری (یک مجلد)

بخش ۱۴ = تغذیه و رشد و نمو (۲) (یک مجلد)

بخش ۱۵ و ۱۶ = تغذیه و رشد و نمو (۲) (یک مجلد)

نمونه صفحه درس زبان انگلیسی دانشگاه آزاد ایران

کننده می‌رسد. سادگی و گویایی این تصاویر یا طرح‌ها، منطبق با اذهان و سلیقه‌های مختلف استفاده‌کننده‌گان از کتاب است. (در کتاب‌های چاپ دانشگاه پیام نور به ندرت از عکس و تصویر استفاده شده است و جای خالی عکس و تصویر در کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام نور دیده می‌شود).

سایر نکات مهم:

۱ - شیوه نامه مادر در زبان انگلیسی که تمام شیوه نامه‌های دیگر بر مبنای آن تهیه شده‌اند شیوه نامه شیکاگو می‌باشد، که معمولاً تمام کتاب‌های انگلیسی زبان از آن استفاده می‌کنند. اصل در زبان انگلیسی پیوسته نوشتن حروف کلمات است و فقط بین کلمه‌ها فاصله قرار می‌گیرد. کتاب‌های OU و دانشگاه باز ایندراگاندی از این قواعد مستثنی نیستند.

۲ - در هر سه نوع از کتاب‌های یاد شده از جملات و پاراگراف‌های کوتاه و افعال ساده استفاده شده است. حتی متن‌های هر زیر فصل مطالب را با زبان ساده و مختصر بیان کرده‌اند. به طوری که مطالعه‌کننده یک پاراگراف را خیلی سریع خوانده و تصاویر نیز در انتقال مفاهیم و درک بهتر متن بسیار کمک می‌کنند.

۳ - صحافی و جنس کاغذ کتاب از نوع محکم می‌باشد به طوری که پس از گذشت سال‌ها هنوز کتاب‌های آن دانشگاه، محکم و استوار به جا مانده‌اند. (احسانیان، ۱۳۸۹)

جدول شماره ۲-۱: شاخص‌های رعایت شده در کتاب‌های درسی دانشگاه‌های ایران سابق، دانشگاه بازانگلستان و اینرا گاندی هند به عنوان الگوی تدوین محتوای درسی برای نظام‌های آموزش راه دور

شاخص‌های متن هدف‌های رفتاری، عنوان فصل، زیر عنوان فصل، صفحه شمار، پایین - چپ، تصویر فراوان با توضیحات، عکس با توضیحات، متن یک ستونی یا دو ستونی، فضای لازم برای یادداشت، در هر صفحه

بازیابی آن براساس یادآوری نکات برجسته، می‌شود. شیوه‌های متعددی برای برجسته‌سازی و متمایز کردن برخی نکات از سایر مطالب وجود دارد که عمده‌ترین آن‌ها عبارتند از: طرح شبکه‌ای، استفاده از رنگ‌های متنوع، خطوط مختلف، تغییر در اندازه و شکل خطوط و کلمات، بهره‌جستن از اشکال هندسی، کشیدن خط زیر برخی نکات، و... (شجری، ۱۳۷۸) کتاب‌های OU و کتاب‌های دانشگاه باز ایندراگاندی در برجسته‌سازی مطالب مهم موفقیت خوبی کسب کرده‌اند، به صورتی که در تمام کتاب از این صنعت نگارشی به خوبی استفاده شده است. بیشتر از همه از ترام‌های رنگی (زمینه رنگی) و کادر با ترام رنگی، مورد کاربرد قرار گرفته است. در کتاب‌های دانشگاه آزاد ایران (سابق) برجسته‌سازی با تغییر رنگ خط و یا کلمات مشخص شده، به طوری که تغییر رنگ خط به خوبی جلوه‌نمایی می‌کند. معمولاً از رنگ‌های ملایم مانند آبی کم‌رنگ، سبز روشن و کم‌رنگ، و یا زمینه‌های خاکستری و امثال این‌ها استفاده شده است. مطالب برجسته‌سازی شده شامل مباحث کلیدی متن می‌شود.

تصویر و عکس:

در بررسی هر سه نوع کتاب، کتاب‌های دانشگاه آزاد ایران، انگلستان و هند به مقدار زیادی از عکس، تصاویر، یا طرح و نمودار و جدول به تناسب مورد نیاز استفاده شده است. در بین آنچه نام برده شد عکس و تصاویر بیشتر از سایر به کار رفته است. از عکس‌ها و تصاویر بیشتر برای مستند کرده مطالب و تکمیل کردن توضیحات مباحث استفاده شده است. بیشتر عکس‌ها و تصاویر (می‌توان گفت همه آن‌ها) رنگی هستند. عکس‌ها و تصاویر ماجراهای را نشان می‌دهند که ذهن مطالعه‌کننده را به اعماق مطالب سوق می‌دهد، هزار نکته نهفته در آنها به چشم می‌خورد. طرح‌ها و تصاویر و یا عکس‌های استفاده شده بر پشت و روی جلد کتاب مبین موضوع کتاب می‌باشد، و یک نظامی از کل کتاب به ذهن مطالعه

زیرنویس لاتین نام ها، جملات کوتاه، پاراگراف ها کوتاه، جدول، نقشه، برجسته سازی

انواع منابع درسی دانشگاه پیام نور، آموزش از راه دور دانشگاه پیام نور بر اساس نظام آموزش از راه دور و کلاس های نیمه حضوری پی ریزی شده است و سطح فراگیر دانشجویی آن تقریباً، سراسر کشور را دربر می گیرد. این دانشگاه بر آن است که تا حد امکان با بهره گیری از امکانات پیشرفته ارتباطات و اطلاع رسانی، گذراندن دوره های درسی و دسترسی به منابع درسی را در منزل، اداره یا مکان های مناسب دیگر میسر سازد. در نظام آموزشی از راه دور کتاب درسی خود آموز از جمله مهمترین لوازم آموزشی است. هم اکنون دانشگاه پیام نور هم خود را صرف تدوین کتاب درسی خود آموز به شرح زیر کرده است.

۱- طرح درسنامه

طرح درسنامه منبعی درسی است که، پس از داوری علمی، باطراحی ساختار کتاب و بدون طراحی آموزشی و ویرایش منتشر می شود. درسنامه، در واقع نخستین ثمره تحقیقات صاحب اثر بر اساس نیازهای درسی دانشجویان و سرفصل های شورای عالی برنامه ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است که با ظاهر آراسته، تمیز و منظم، و باطراحی کتاب، چاپ می شود و در اختیار دانشجو قرار می گیرد. صاحب اثر بعد از چهار نیمسال تحصیلی بر اساس بازخوردهای اصلاحی مدرسان، دانشجویان، دیگر صاحب نظران در این منابع تجدید نظر می کند.

۲- طرح آزمایشی

پس از تجدید نظر (درسنامه) توسط صاحب اثر با دریافت بازخوردها و اصلاح نارسایی ها درسنامه صورت می گیرد، کتاب با کمک متخصصان، ویرایش، طراحی آموزشی، و طراحی فنی- هنری میشود. طرح درسنامه به پیشنهاد دانشکده مربوط و از طریق مدیریت هماهنگی، تدوین و آماده سازی منابع درسی به صورت آزمایشی چاپ می شود. در هر حال، صاحب اثر در سلسله انتشارات

آزمایشی نیز، همانند طرح درسنامه، پس از چهار نیمسال تحصیلی با دریافت بازخوردهای مدرسان و دانشجویان در این منابع تجدید نظر می کند.

۳- طرح قطعی

کتاب های آزمایشی پس از ۴ نیمسال، که صاحب اثر با دریافت نظرهای اصلاحی در کتاب تجدید نظر می کند، در شورای انتشارات بررسی و در صورت تصویب به صورت قطعی چاپ می شوند. انتظار می رود این کتاب ها، پس از ارزیابی مکرر حین تدریس و پس از ویرایش و طراحی آموزشی، از هر لحاظ خودآموز باشند و نیاز دانشجو را از لحاظ درک مطلب برآورده کنند. با وجود این، با توجه به تحولات علم در دنیای امروز، بازخوردها، برخی اشکالات احتمالی، مؤلف باید در این کتاب ها نیز در حدود هر ۴ سال یک بار تجدید نظر کند.

۴ متون آزمایشگاهی

این نوع کتاب دستورالعمل هایی هستند که دانشجویان با استفاده از آنها و با راهنمایی مربیان می توانند کارهای عملی را در آزمایشگاه انجام دهند.

۵- کتاب های کمک درسی و فرادرسی

دانشگاه پیام نور، به منظور مشارکت در غنی کردن منابع درسی دانشگاهی در سراسر کشور، یادگیری بیشتر و مؤثرتر دانشجویان، و نیز به منظور فراهم آوردن منابعی برای پیشبرد سطح علمی پژوهندگان، محققان و مربیان، کتاب های کمک درسی و فرادرسی، منتشر می کند. کتاب های فرادرسی با تأیید معاونت پژوهشی و کتاب های کمک درسی با تأیید شورای انتشارات تهیه می شود.

(صمدی، ۱۳۸۰)

اصول معیار تدوین و نگارش کتاب های خود آموز کتاب های خودآموز به مجموعه متون درسی اطلاق می شود که مطابق مواد مصوب در قالب کتاب های خود- خوان، با اهداف ویژه ای به شرح زیر تهیه و تدوین می شوند:

درسی از قاعده کتاب علمی خارج شده است لذا برای رفع ابهام مسئله، انجام این پژوهش ضرورت پیدا کرد. در نهایت کتاب‌های چاپی دانشگاه پیام نور از دیدگاه ساختار اصول تدوین و نگارشی، دارای مشکلاتی و نقص‌هایی. مانند: عدم یکپارچگی، وحدت رویه در تنظیم ساختار منابع درسی چاپی دانشگاه پیام نور، عدم توازن در بخش متن، پیروی نکردن از یک اصول معیار واحد استاندارد است، که در مقایسه با دو دانشگاه باز انگلستان و هند دارای نکات ضعف فراوانی می‌باشد. مطالعه مقایسه ای منابع درسی دانشگاه پیام نور با منابع درسی دو دانشگاه یاد شده منجر به نتایج مفیدی خواهد شد.

در این تحقیق کتاب‌های دانشگاه‌های باز ایران، انگلیس و هند که در زمینه تهیه دروس آموزشی برای دانشگاه‌های باز سابقه طولانی دارند، به عنوان مرجع الگوی استاندارد مورد توجه قرار گرفته است و با توجه به مشکلات دسترسی به این نوع کتابها تعداد زیادی از آنها مورد تهیه و مورد بررسی قرار گرفت و شاخص‌های استاندارد تولید منابع درسی از آنها به صورت جدول استخراج شد و در ادامه کتابهای درسی چاپ دانشگاه پیام نور با آنها به طور مقایسه ای مورد بررسی تجزیه و تحلیل قرار داده شد.

پیشینه پژوهش

در ایران

بررسی‌ها نشان می‌دهد که در زمینه رعایت اصول و معیارهای نگارشی در تولید منابع درسی دانشگاهی افراد و صاحب نظران زیادی تحقیق و پژوهشهای ارزنده ای انجام داده اند. به جرأت می‌توان گفت که بیشتر آنها می‌تواند راهنمای بسیار خوبی برای پدیدآورندگان متون علمی دانشگاهی در سیر مراحل تحقیق باشد. لذا در ادامه به طور مختصر به تعدادی از آنها (فارسی و لاتین) پرداخته می‌شود.

اول: هدف‌های کلی که معمولاً به هدف‌های گفته می‌شود که نظرات مؤلف را در تغییر دیدگاه دانشجویان پس از مطالعه کامل متن در نظر می‌گیرد.

دوم: هدف‌های یادگیری یا گام به گام که باید در فصول مختلف کتاب در ذهن و فکر دانشجویان ایجاد شود. این اهداف قابل اندازه‌گیری، ارزیابی و سنجش هستند.

سوم: طراحی آموزشی که در این مرحله کتاب، پس از تألیف یا ترجمه و ویرایش علمی توسط تکنولوژیست آموزشی و با همکاری و هماهنگی مؤلف نسبت به تنظیم ترتیب و توالی متون، استفاده از تصاویر با نمودارهای گویا، برقراری تناسب در مثال‌های هر بخش با محتوا و رشته تحصیلی، روان بودن مطالب و جملات، دانشجویان را به شیوه خودخوانی و خودآموزی هدایت می‌کند و از یادگیری‌های قالبی و غیرمنطقی باز می‌دارد. (صدیقی، همت، ۱۳۷۱)

بیان مسئله

با اشاره به این مقدمه در این بخش میزان رضایت از منابع درسی دانشگاه پیام نور به شرح زیر مطالعه شده است چهارچوب کتاب درسی دانشگاهی بر پایه چه اصول و معیارهایی باید شکل گیرد که نوعی راهنمای عمل و نقطه شروع کاوش و تحقیق محسوب گردد؛ نه اینکه دانشجویان واجد ذهنی فعال را تنها به تسلیم شدن محض و بی‌چون و چرا در مقابل مباحث انتزاعی وا دارد، یا اینکه انتهای مسیر، تحقیق و کاوش برای او باشد. (زین الدینی میمند، ۱۳۸۵)

تولید منابع درسی مدون و مطابق استانداردهای تدوین کتاب درسی برای این نظام آموزشی دانشگاه پیام نور یک ضرورت است. کتابهای درسی دانشگاه پیام نور در مقایسه با دانشگاه آزاد ایران، انگلستان و هند که به طور مقایسه‌ای و اجمالی مورد بررسی قرار داده شده است دارای اختلافاتی می‌باشد که پس از بررسی بیشتر دامنه اختلافات گسترده‌تر از آن بود که بنظر می‌رسید، در مواردی این اختلاف‌ها به حدی به چشم می‌خورد که در واقع کتاب

و مکاتبات و کتابهای درسی باید به این خط نوشته شود و طبعاً چنین خطی باید قواعد و ضوابط معلوم و مدون داشته باشد تا همگان، با رعایت آن‌ها، هویت خط را تثبیت کنند.

شورای انتشارات دانشگاه شهید بهشتی (۱۳۸۵)، آیین نامه‌ای در ۳۳ ماده و ۷ تبصره با عنوان "آیین نامه انتشارات دانشگاه شهید بهشتی" برای نیل به اهداف عالی علمی و پژوهشی خود و به منظور گسترش مرزهای دانش و نیز سهولت و سرعت دستیابی به آثار علمی، ادبی، فرهنگی و هنری، تهیه کرده. در این آیین‌نامه انتشارات دانشگاه اهدافی را از طریق تولیدات و آثار علمی دانشگاه به صورت مکتوب و الکترونیکی در نظر دارد.

علیدوستی، [و دیگران...] (۱۳۸۵)، در پژوهشی با عنوان "شیوه نامه ایران: راهنمای استناد به منابع اطلاعات فارسی و انگلیسی" به بررسی و معرفی نظام های استناد پرداخته‌اند و علاوه بر قواعد کلی، شیوه استناد به انواع منابع را مانند کتاب، مقاله، و... در شکل‌های چاپی و الکترونیکی ارائه کرده‌اند. این پژوهش راهنمای استناد به منابع اطلاعات فارسی و انگلیسی به صورت نویسنده - تاریخ و بر اساس شیوه‌نامه شیکاگو- ویرایش پانزدهم است که در سه بخش ارائه می‌شود.

نصر، جمالی زواره و آرمند (۱۳۸۵)، در پژوهشی با عنوان "بررسی میزان تحقق معیار های تدوین کتاب های درسی در کتاب های کارشناسی علوم تربیتی" تلاش کرده‌اند تا معیارهای استاندارد و مشخصی برای تدوین و تالیف کتابهای درسی تهیه نمایند. آن‌ها فاصله کتاب های درسی با استاندارد لازم را علایق و دیدگاه‌های شخصی مؤلفان می‌دانند.

سنجری و کاظمی (۱۳۷۹)، در پژوهشی با عنوان "راهنمای ویرایش: شیوه نامه انتشارات دانشگاه شهید بهشتی" که به مناسبت چهلمین سال تأسیس دانشگاه شهید بهشتی منتشر شد، به ابعاد گوناگون معیارهای

جلال‌زاده (۱۳۸۸)، در پژوهشی با عنوان "شیوه‌نامه تدوین کتاب‌های دانشگاه پیام نور"، برخی از معیارهای اصول تدوین و نگارش کتاب‌های درسی دانشگاهی را با توجه به نظام آموزشی دانشگاه پیام نور بر شمرده است. در این پژوهش، به نکاتی از اصول نگارش منابع درسی در سه بخش با عنوان‌های ۱_ شیوه نامه ۲_ کالبد شناسی کتاب ۳_ شرح وظایف پرداخته شده

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی (۱۳۸۸)، اقدام به تهیه شیوه نامه تدوین کتب درسی با عنوان " شیوه نامه تدوین و آماده سازی منابع درسی و علمی" نموده است. گزیده این شیوه نامه در راستای مقاصد، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) به چاپ رسیده است،

زین الدینی میمندی، [و دیگران...] (۱۳۸۸)، در پژوهشی با عنوان "توسعه علمی در دانشگاه ها با تدوین کتاب درسی بر مبنای اصول و معیارهای مناسب" به بررسی چارچوب کتاب درسی دانشگاهی بر پایه اصول و معیارهای مناسب می‌پردازد. وی با توجه به تحولات دانش بشری، تجدید نظر در شیوه تدوین کتاب های درسی دانشگاهی را ضروری می‌بیند.

معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شیراز (۱۳۸۷)، آیین‌نامه‌ای را در ۹ ماده و ۱۷ تبصره با عنوان "آیین نامه شورای انتشارات دانشگاه علوم پزشکی شیراز" به منظور تشویق و ترغیب اعضای هیئت علمی، اندیشوران و دانشوران برای انتشار آثار ارزنده در رشته های گوناگون، به ویژه رشته‌های مربوط به علوم پزشکی به تصویب رسانده است.

فرهنگستان زبان و ادب فارسی (۱۳۸۵)، در پژوهشی با عنوان «دستور خط فارسی» به حفظ چهره مکتوب زبان فارسی پرداخته است. در آن اشاره شده است که، خط فارسی به موجب اصل پانزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، خط رسمی کشور است و کلیه اسناد رسمی

به بررسی نظام استناد دهی در حوزه‌های علوم اجتماعی، علوم رفتاری، تعلیم و تربیت، علوم پرستاری، و بهداشت پرداخت. در این شیوه نامه مسائلی از قبیل: استناد به منابع چاپی، استناد درون متنی، استناد برون متنی، قالبهای استناد، قواعد استناد به کتاب، قواعد استناد به مقاله یا ترجمه، قواعد استناد به مدخلهای واژه نامه و دایره المعارف، قواعد استناد به تک نگاشت ها، و قواعد استناد به مقاله روزنامه، بررسی شد.

یونسکو (۲۰۰۴)، در پژوهشی با عنوان "شیوه نامه، برای ارائه متون به زبان انگلیسی برای انتشارات یونسکو"^۲ که برای اولین بار در سال ۱۹۸۱ منتشر شد به بررسی مسائل اصول نگارشی منابعی که توسط سازمان علمی و فرهنگی یونسکو به زبان انگلیسی انتشار می‌یابد پرداخته است. و این شیوه نامه در داخل و خارج از سازمان هنوز بسیار مورد استفاده است.

تورابین^۳ (۱۹۹۶)، در پژوهشی با عنوان "راهنمایی برای نویسندگان تحقیقات، مقالات، پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها"^۴ به بررسی مسایل نگارشی متون علمی از دیدگاه جامع پرداخته است. به طوری که این راهنما در جهان به عنوان یکی از سبک‌های نوشتاری علمی پذیرفته شده است. این پژوهش بر اساس شیوه‌نامه شیکاگو نوشته شده است. در کشورهای که از شیوه نامه ترابیان استفاده می‌شود در رشته‌های علوم انسانی به طور گسترده از یادداشت و کتابشناسی استفاده می‌شود.

میلینز^۵ (۱۹۷۷)، در پژوهشی با عنوان "راهنمای نوشتن و نشر در علوم اجتماعی و رفتاری"^۶ به بررسی اصول علمی نوشتن و نگارش در زمینه علوم اجتماعی و رفتاری پرداخت. این پژوهش مجموعه قواعدی است که در

نگارشی و ویرایشی متون درسی و تولیدات علمی اشاره می‌کند.

دانشگاه فردوسی مشهد، شورای انتشارات دانشگاه فردوسی (۱۳۷۷)، در پژوهشی با عنوان "شیوه نامه انتشارات دانشگاه فردوسی" بر ضرورت استفاده از شیوه های یکسان در فارسی نویسی و مأخذدهی آثاری که منتشر می‌کند تاکید نموده. این دانشگاه بر آن شد تا اساسی ترین نکات در دو مورد یاد شده را مشخص و در جزوهای با عنوان «شیوه نامه انتشارات دانشگاه فردوسی» در اختیار نویسندگان، مترجمان، و ویرایشگران خود قرار دهد.

سهرابی (۱۳۸۷)، در پژوهشی با عنوان "معیارهای تدوین محتوای آموزشی" به بررسی اصول و معیارهای تدوین کتاب‌های درسی می‌پردازد. در این پژوهش معیارهای تدوین کتاب‌های درسی از نظر ویژگی‌های ظاهری و نگارشی، معیارهای تدوین کتاب درسی از نظر ویژگی‌های ساختاری، نحوه تدوین اهداف آموزشی، حیطه‌ها و سطوح اهداف آموزشی، نکاتی در تهیه سولات آزمون مورد توجه قرار گرفته است.

کریمی (۱۳۵۶)، در پژوهشی با عنوان "آیین نامه انتشارات دانشگاه آزاد ایران (سابق)" اقدام به تهیه نوعی شیوه نامه تدوین منابع درسی نموده. این آیین نامه، اصول نگارش منابع درسی دانشگاه آزاد ایران (سابق) را بررسی کرده و جهت تهیه کتاب‌های آموزشی مکاتبه‌ای و غیر حضوری کاربرد دارد. با توجه به اینکه این آیین نامه در زمان گذشته دور مورد استفاده قرار داده می‌شد، ولی هنوز نکات نگارشی آن در منابع درسی دانشگاهی امروز کاربرد دارد. براساس این پژوهش بین معیارهای نگارشی قدیم و جدید تفاوت چندانی وجود ندارد.

خارج از ایران

انجمن روانشناسان آمریکا^۱ (A. P. A)، (۲۰۰۹)، در پژوهشی با عنوان «شیوه نامه انجمن روانشناسان آمریکا»

² style manual for the presentation of English – language texts intended for publication by UNESCO

³ Turabian

⁴ ??

⁵ Millins

⁶ A guide Writing and Publishing in the Social and Behavioral sciences

نوع و روش انجام پژوهش

پژوهش حاضر به دنبال مقایسه کتابهای درسی و فرادرسى آموزشهای باز و راه دور دانشگاه های ایران و انگلیس و هند و ارائه الگوی مناسب برای بر طرف کردن مشکلات اصول معیار نگارش منابع درسی خود خوان چاپی دانشگاه پیام نور است. از نظر هدف، کاربردی محسوب می‌شود و از نظر روش انجام آن را می‌توان در گروه پژوهش‌های پیمایشی - توصیفی قرار داد.

جامعه، نمونه و روش نمونه گیری

برای جامعه آماری پژوهش حاضر، از دو نوع جامعه استفاده شده است. از آنجا که در این پژوهش، بخش‌های از اطلاعات مورد نیاز از طریق مطالعه و بررسی منابع چاپی دانشگاه پیام نور به دست آمده است، بنابراین اولین جامعه این پژوهش را مجموع ۵۸۴ عنوان کتاب چاپی انتشار یافته به وسیله دانشگاه پیام نور، بر اساس فهرست انتشارات دانشگاه پیام نور، معاونت فناوری اطلاعات، مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی، منتشر شده در اردیبهشت سال ۱۳۹۱ تشکیل داده است. برای جمع آوری اطلاعات لازم از این جامعه، بر اساس اطلاعات مورد نیاز پژوهش و برای جوابگویی به پرسش‌های پژوهش، سیاهه واری جامع برای استخراج اطلاعات لازم از کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام نور تهیه شد. و داده های مورد نیاز از کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام نور براساس رشته های تحصیلی مختلف و به نسبت میزان کتاب‌های چاپ شده برای آن رشته تحصیلی جمع آوری شد، و یافته‌های پژوهش از این داده‌ها به دست آمد.

جامعه آماری دیگر، شامل بیش از ۲۰/۰۰۰ دانشجوی دانشگاه پیام نور مرکز مشهد می‌باشد، که برای ارزیابی شاخص‌های کیفیت و رعایت اصول نگارشی در منابع درسی، و کسب اطلاعات مورد نیاز تحقیق از طریق نظر خواهی به وسیله تکمیل پرسشنامه و جمع آوری اطلاعات لازم، از آنها استفاده گردید. علاوه بر دو جامعه آماری ذکر شده، برای گردآوری اطلاعات از منابع کتابخانه‌ای که در

دانشگاه کالیفرنیا برای نوشته‌های علمی، نویسندگان، تعلیم و تربیت، زبان انگلیسی، علوم اجتماعی، و تألیفات در زمینه علوم اجتماعی فراهم شده است.

دانشگاه شیکاگو (۱۹۰۶)، ویراست اول "شیوه‌نامه شیکاگو"^۱ را در سال ۱۹۰۶ منتشر کرد. چاپ اول ۲۰۰ صفحه داشت که تقریباً ۸۰ صفحه آن از نمونه‌های حروف تشکیل می‌شد. ۷۵ صفحه دیگر در باره قواعد نگارش درست، بود. بخش دیگری از کتاب که تنها ۱۲ صفحه داشت، به تشریح اصطلاحات فنی چاپ می‌پرداخت و بالاخره در یک پیوست ۱۰ صفحه‌ای بعضی نکات مهم و قابل توجه برای راهنمایی نویسندگان و مؤلفان چاپ شده بود. تا سال ۱۹۳۷ هویت نویسنده شیونامه معلوم نبوده. در پیشگفتار شیوه نامه چاپ ۱۹۳۷ امضاء معاون سر ویراستار مرکز انتشارات شیکاگو "لویس وارمینگ" دیده می‌شود.

سوالات پژوهش

با در نظر گرفتن مسائلی که به آن اشاره شد، مهمترین پرسش‌های این پژوهش به قرار زیر است:

- ۱- آیا دانشجویان استفاده از مثال در متن، میزان استفاده از تصاویر و عکس در کتاب و نمودار را در کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام نور را مفید می‌دانند؟
- ۲- آیا کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام نور دارای جداول، نمایه، نقشه، عکس، و فهرست مندرجات، کامل در مقایسه با سه دانشگاه باز انگلستان، هند و ایران می‌باشد؟
- ۳- آیا کتابهای درسی چاپ دانشگاه پیام نور از نظر ارجاعات، کتابنامه، و الگوهای نگارشی در مقایسه با کتابهای درسی دانشگاه باز انگلستان و هند از معیار واحدی پیروی می‌کنند؟
- ۴- آیا دانشجویان از نحوه ارائه محتوا، ساختار و تدوین منابع دانشجویان دانشگاه پیام نور رضایت دارند؟

سیاهه واریسی کتاب استفاده شد، براساس سیاهه واریسی کتاب، از جامعه کل کتاب های چاپ دانشگاه پیام نور به تعداد نمونه های انتخابی سیاهه واریسی تهیه شد.

نتایج تجزیه و تحلیل داده های پژوهش از سنجش میزان رضایت مندی دانشجویان از محتوا، ساختار و تدوین منابع درسی سه دانشگاه یاد شده:

در این بخش نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده های پژوهش بر اساس یافته های پرسشنامه ارایه می شود. همچنین تجزیه و تحلیل داده های آماری و ترسیم جداول و توصیف انواع ویژگی شاخص های مورد بررسی قرار گرفته و به سوال های پژوهش پاسخ داده می شود.

پاسخ به سوال اول پژوهش

۱- آیا دانشجویان الگو های تدوین و نگارش کتاب های درسی چاپ دانشگاه پیام نور را مفید می دانند؟

ارزیابی پاسخگویان از میزان استفاده از تصاویر و عکس در کتابها

آن طور که در جدول ۱ مشاهده می شود ۴۴ درصد از پاسخگویان میزان استفاده از تصاویر و عکس را در کتاب های درسی چاپ دانشگاه پیام نور ضعیف ارزیابی کرده اند، ۲۹/۸ درصد آن را فاقد عکس دانسته اند، ۱۶/۸ درصد متوسط و ۶/۱ درصد خوب و ۲/۵ درصد آن را بسیار خوب ارزیابی کرده اند. در مجموع میانگین ارزیابی دانشجویان از میزان استفاده از تصاویر و عکس در کتابها براساس ۵ گزینه مورد بررسی ۲/۸۸ می باشد. به عبارت دیگر از نظر ۵۷/۶ درصد دانشجویان در کتابهای درسی چاپ دانشگاه پیام نور از تصویر و عکس استفاده شده است.

حوزه موضوعی پژوهش تألیف شده در حد وسیع و مورد نیاز استفاده شد.

برای محاسبه تعداد نمونه از جامعه های آماری این پژوهش از جدول مورگان. برای به دست آوردن نتایج مطمئن و دقیق تر پژوهش، تعداد نمونه ای انتخاب شده بر اساس ابزارهای انتخاب نمونه از جامعه، تعداد نمونه های جامعه آماری کتاب های درسی چاپ دانشگاه پیام نور از ۲۳۴ نمونه به ۲۸۵ نمونه افزایش یافت، و تعداد نمونه های جامعه آماری دانشجویان از ۳۷۷ نمونه به ۳۹۳ نمونه افزایش داده شد، و یافته های پژوهش بر اساس این نمونه ها، به دست آمد، و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

روش نمونه گیری پرسشنامه: شیوه نمونه گیری متناسب با حجم بوده است، به این صورت که هر رشته به عنوان یک طبقه در نظر گرفته شده و در درون هر طبقه حجم نمونه به تناسب جمعیت آن طبقه توزیع شده است، سپس در کلاس درس پرسشنامه ها توسط دانشجویان کلاس تکمیل شده است. شیوه نمونه گیری کتابها، براساس رشته، حجم نمونه توزیع شده است، و به صورت اتفاقی تعداد نمونه هر رشته از کتابها انتخاب شده است.

ابزار و شیوه گرد آوری اطلاعات

در این پژوهش از سیاهه واریسی کتاب و پرسشنامه، جهت گردآوری داده ها استفاده شد. همچنین از منابع کتابخانه ای و شیوه نامه های انتشاراتی و تدوین کتاب دانشگاه ها و مراکز تولید منابع درسی استفاده به عمل آمد. پرسشنامه از طریق شاخص های که برای ارزیابی کیفیت تدوین متون درسی، و از طریق مطالعه متون شناسایی شده بود تهیه شد. از آنجایی که شاخص ها مربوط به مطالعه کتاب های درسی چاپی دانشگاه پیام نور است. یک پرسشنامه مربوط به مسائل تدوین و نگارشی منابع چاپی جهت جمع آوری نظرات دانشجویان در خصوص حوزه موضوع پژوهش طراحی شد. برای ارزیابی شاخص های استاندارد های تدوین و نگارش کتاب های چاپ دانشگاه پیام نور از

نتایج نشان می‌دهد که در کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام نور کمتر از نمودار استفاده شده آن طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود ۷۱/۹ درصد از کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام‌نور نمودار ندارند و ۲۸/۱ درصد دارای نمودار می‌باشند.

جدول ۳: وضعیت نمودار در کتابهای درسی چاپ

دانشگاه پیام نور

نمودار	دلرای نمودار	بدون نمودار	جمع
فراوانی	۸۰	۲۰۵	۲۸۵
درصد فراوانی	۲۸/۱	۷۱/۹	۱۰۰/۰

وضعیت شماره فصل‌ها در کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام‌نور

نوع شماره گذاری فصل‌های کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام نور

آن طور که در جدول ۴-۳ مشاهده می‌شود ۷۶/۵ درصد از کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام‌نور دارای شماره حرفی، ۱۳/۷ درصد عددی و ۲/۱ درصد دارای شماره گذاری حرفی و عددی می‌باشند.

جدول ۴: نوع شماره گذاری فصل‌ها در کتاب‌های

درسی چاپ دانشگاه پیام نور

نوع شماره گذاری	حرفی	عددی	حرفی عددی	جمع	شامل نمی‌شود	جمع کل
فراوانی	۲۱۸	۳۹	۶	۲۶۳	۲۲	۲۸۵
درصد فراوانی	۷۶/۵	۱۳/۷	۲/۱	۹۲/۳	۷/۷	۱۰۰/۰

جدول ۱: ارزیابی پاسخگویان از میزان استفاده از

تصاویر و عکس در کتاب‌ها

استفاده از تصاویر	عالی	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	فقط عکس	جمع
فراوانی	۳	۱۰	۲۴	۶۶	۱۷۳	۱۱۷	۳۹۳
درصد فراوانی	۸/۰	۵/۲	۱/۶	۸/۱۶	۰/۴۴	۸/۲۹	۰/۱۰۰
میانگین از ۵	۸۷/۲						۶/۵۷ درصد

ارزیابی پاسخگویان از میزان استفاده از مثال در متن

برای درک بهتر موضوع کتاب

آن طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود ۲۷ درصد از پاسخگویان میزان استفاده از مثال در متن کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام‌نور را خوب دانسته‌اند، ۲۲/۹ درصد بسیار خوب، ۲۰/۶ درصد در حد متوسط، ۲۰/۴ درصد عالی و ۹/۲ درصد آن را ضعیف ارزیابی کرده‌اند. در مجموع میانگین ارزیابی دانشجویان از میزان استفاده عکس و مثال در درک بهتر موضوع کتاب ۲/۲۴ می‌باشد. به عبارت دیگر از نظر ۴۸/۴ درصد دانشجویان از مثال برای درک بهتر موضوع کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام‌نور استفاده شده است.

جدول ۲: ارزیابی پاسخگویان از میزان استفاده از

مثال در متن برای درک بهتر موضوع کتاب

استفاده از مثال	عالی	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	جمع
فراوانی	۸۰	۹۰	۱۰۶	۸۱	۳۶	۳۹۳
درصد فراوانی	۴/۲۰	۹/۲۲	۰/۲۷	۶/۲۰	۲/۹	۰/۱۰۰
میانگین از ۵	۲۴/۲					۴/۴۸

پاسخ به سؤال دوم تحقیق

۲- آیا کتابهای درسی چاپ دانشگاه پیام نور دارای نمودار، نوع شماره گذاری فصل، فضا برای یادداشت، در مقایسه با سه دانشگاه باز انگلستان، هند و ایران می‌باشد؟

دانشجویان ارجاعات داخل متن کتاب های درسی چاپ دانشگاه پیام نور را مفید ارزیابی کرده اند.

جدول ۶: ارزیابی پاسخگویان از ارجاعات داخل

متن کتابها

ارجاعات داخل متن فراوانی	عالی	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	جمع
۲۷	۶۸	۱۲۷	۱۱۲	۵۹	۳۹۳	
۹/۶	۳/۱۷	۳/۳۲	۵/۲۸	۰/۱۵	۰/۱۰۰	
میانگین از ۵	۷۲/۲				۴/۵۴ درصد	

یافته‌ها پژوهش نشان می‌دهند، باتوجه به اینکه ارجاع در کتاب باعث اعتبار بخشی به محتوا می‌شود، در کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام نور بسیار کم از ارجاعات استفاده شده است به طوری که در جدول ۴-۷۰ مشاهده می‌شود فقط ۲۱/۴ درصد کتاب‌ها درسی چاپ دانشگاه پیام نور دارای ارجاع هستند. بیشترین نوع ارجاع در این گونه کتاب‌ها از نوع ارجاع داخل متن است.

نوع ارجاع در کتاب های درسی چاپ دانشگاه پیام نور

آن طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود ۵۶/۳ درصد از کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام نور نوع ارجاع آن‌ها داخل متن است، ۳۵/۹ درصد پانویس و ۷/۸ درصد پایان فصل است.

جدول ۷: نوع ارجاع در کتاب های درسی چاپ

دانشگاه پیام نور

نوع ارجاع فراوانی	داخل متن	پانویس	پایان فصل	جمع	شامل نمی‌شود	جمع کل
۳۶	۲۳	۵	۶۴	۲۲۱	۲۸۵	
۶/۱۲	۱/۸	۸/۱	۵/۲۲	۵/۷۷	۰/۱۰۰	
۳/۵۶	۹/۳۵	۸/۷	۰/۱۰۰			

تعداد صفحه در کتاب های درسی چاپ دانشگاه پیام نور آن طور که در جدول ۸ مشاهده می‌شود ۱۴ درصد از کتاب‌ها کمتر از ۱۵۰ صفحه دارند، ۴۱/۴ درصد بین ۱۵۰ تا ۲۵۰ صفحه، ۲۹/۱ درصد بین ۲۵۰ تا ۳۵۰ صفحه، ۸/۸ درصد بین ۳۵۰ تا ۴۵۰ و ۶ درصد بیشتر از ۴۵۰ صفحه

وجود فضای یادداشت‌های کلیدی در کتاب‌های درسی

چاپ دانشگاه پیام نور

بر اساس بررسی داده های جدول ۵ مشاهده می‌شود که ۹۷/۵ درصد کتابهای درسی چاپ دانشگاه پیام نور فضایی برای یادداشت نکات کلیدی وجود ندارد و ۲/۵ درصد دارند. با توجه به این که براساس ساختار کتاب‌های خودآموز و خودخوان، فضای لازم برای یادداشت نکات کلیدی دارای اهمیت می‌باشد، کتاب های درسی چاپی دانشگاه پیام نور در این زمینه دارای شدت ضعف می‌باشد. بنابراین براساس تحلیل داده‌های آماری پژوهش مشخص می‌شود که کتابهای درسی چاپ دانشگاه پیام نور در زمینه مثال برای فهم بهتر مطالب، برجسته سازی نکات مهم و و پیش بینی فضای لازم برای یادداشت نکات کلیدی، در حد زیادی ضعیف عمل کرده است. و اصول معیار شیوه‌نامه‌ها به طور کامل رعایت نشده است.

جدول ۵: وجود فضای یادداشت‌های کلیدی در

کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام نور

فضای یادداشت فراوانی	بله	خیر	جمع
۷	۲۷۸	۲۸۵	
۵/۲	۵/۹۷	۰/۱۰۰	

پاسخ به سؤال سوم تحقیق

۳- آیا دانشجویان الگوهای تدوین کتاب مانند ارجاعات و نوع ارجاع، تعداد فصل، و تعداد صفحه در کتابهای درسی دانشگاه پیام نور مفید ارزیابی کرده اند؟

آن‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود ۳۲/۳ درصد از پاسخگویان ارجاعات داخل متن کتاب های درسی چاپ دانشگاه پیام نور را خوب، ۲۸/۵ درصد در حد متوسط، ۱۷/۳ درصد بسیار خوب، ۱۵ درصد ضعیف و ۶/۹ درصد عالی دانسته‌اند. در مجموع میانگین ارزیابی دانشجویان از ارجاعات داخل متن کتاب‌ها براساس ۵ گزینه مورد بررسی ۲/۷۲ می‌باشد. به عبارت دیگر ۵۴/۴ درصد

ارزیابی پاسخگویان از انتقال مفاهیم و دانش موضوع توسط کتاب‌ها

آن طور که در جدول ۱۰ مشاهده می‌شود ۳۱/۳ درصد از پاسخگویان انتقال مفاهیم و دانش موضوع توسط کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام‌نور را خوب ارزیابی کرده‌اند، ۲۹ درصد در حد متوسط، ۲۲/۱ درصد ضعیف، ۱۳/۲ درصد بسیار خوب و ۴/۳ درصد عالی دانسته‌اند. به طوری که میانگین ارزیابی دانشجویان از انتقال مفاهیم و دانش توسط کتاب‌ها براساس ۵ گزینه مورد بررسی ۲/۴۸ می‌باشد. به عبارت دیگر از نظر ۴۹/۶ درصد دانشجویان انتقال مفاهیم و دانش توسط کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام‌نور مفید ارزیابی شده است.

جدول ۱۰: ارزیابی پاسخگویان از انتقال مفاهیم و

دانش موضوع توسط کتاب‌ها

انتقال مفاهیم کتاب‌ها	عالی	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	جمع
فراوانی	۱۷	۵۲	۱۲۳	۱۱۴	۸۷	۳۹۳
درصد فراوانی	۳/۴	۲/۱۳	۳۳/۱	۲۹/۱	۲۲/۱	۱۰۰/۰
میانگین از ۵	۴/۸۲		۶/۴۹ درصد			

تحلیل داده‌های آماری از شاخص میزان مفید بودن حجم مطالب کتاب‌ها درسی چاپ دانشگاه پیام نور با توجه به خودخوان بودن آنها نشان می‌دهد (جدول ۱۱)، که ۴۳/۸ درصد از پاسخگویان این شاخص را در حد ضعیف ارزیابی کرده‌اند، و ۱/۸ درصد آن را عالی دانسته‌اند. این دقیقاً نقطه عطف ارزیابی منابع درسی چاپ دانشگاه پیام نور می‌باشد تنوع در کم و زیاد بودن حجم منابع درسی پیام نور بیشترین درصد نوسان و نارضایتی را نشان می‌دهد نامناسب بودن حجم منابع درسی با توجه به موعوعات مختلف و تعداد واحدهای درسی زمینه ارزیابی ضعیف منابع درسی می‌باشد، در مجموع میانگین مفید بودن حجم مطالب کتاب از نظر دانشجویان براساس ۵ گزینه مورد بررسی ۱/۹۳ می‌باشد به عبارت دیگر از نظر ۳۸/۳ درصد دانشجویان حجم مطالب کتاب‌های درسی دانشگاه پیام نور

می‌باشد. اختلاف زیاد تعداد صفحات در میان کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام نور نشان می‌دهد که تعداد صفحات و حجم کتاب‌ها از استاندارد مشخصی پیروی نمی‌کند. براساس نتایج به دست آمده بهترین حجم برای کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام نور حداقل ۱۵۰ و حداکثر ۲۵۰ صفحه می‌باشد. اما تعداد صفحات کتاب‌های درسی چاپ سه دانشگاه یاد شده در هر جلد کتاب تقریباً یکسان و به تعداد مشخص می‌باشد به طوری که اختلاف تعداد صفحات در کتاب‌های مختلف بر عکس کتاب‌های چاپ دانشگاه پیام نور بسیار اندک و ناچیز می‌باشد و در این مورد از یکسانی منظمی تبعیت می‌کند.

جدول ۸: تعداد صفحه در کتاب‌های درسی چاپ

دانشگاه پیام نور

تعداد صفحه	کمتر از ۱۵۰	بین ۱۵۰ تا ۲۵۰	بین ۲۵۰ تا ۳۵۰	بیشتر از ۳۵۰
فراوانی	۴۲	۱۱۸	۸۳	۲۵
درصد فراوانی	۷/۱۴	۴/۴۱	۱/۲۹	۸/۸

تعداد فصل در کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام نور

آن طور که در جدول ۹ مشاهده می‌شود ۲۲/۳ درصد کتاب‌های درسی چاپ دانشگاه پیام‌نور کمتر از ۵ فصل دارند، ۵۰/۴ درصد بین ۵ تا ۱۰ فصل دارند، ۲۰/۴ درصد بین ۱۰ تا ۱۵ فصل، ۶/۹ درصد بیشتر از ۱۵ فصل دارند می‌باشند.

جدول ۹: تعداد فصل در کتاب‌های درسی چاپ

دانشگاه پیام نور

تعداد فصل	کمتر از ۵ فصل	بین ۵ تا ۱۰ فصل	بین ۱۰ تا ۱۵ فصل	بیشتر از ۱۵ فصل	جمع	شامل نمی‌شود
فراوانی	۶۱	۱۳۸	۵۶	۱۹	۲۷۴	۱۱
درصد فراوانی	۴/۲۱	۴/۴۸	۲/۱۹	۷/۶	۱/۹۶	۹/۳
درصد معتبر	۳/۲۲	۴/۵۰	۴/۲۰	۹/۶	۱۰۰/۰	

پاسخ به سؤال چهارم تحقیق

۴- آیا دانشجویان از نحوه ارائه محتوا، ساختار و تدوین منابع دانشجویان دانشگاه پیام نور رضایت دارند؟

دانشجویان از شیوه نگارش کتاب ها براساس ۵ گزینه مورد بررسی ۲/۲۶ می باشد. به عبارت دیگر از نظر ۴۵/۲ درصد دانشجویان شیوه نگارش کتاب های درسی چاپ دانشگاه پیام نور مفید ارزیابی شده است.

جدول ۱۳: ارزیابی پاسخگویان از شیوه نگارش

کتابها

شیوه نگارش	عالی	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	جمع
فراوانی	۷	۳۱	۱۱۶	۱۴۵	۹۴	۳۹۳
درصد فراوانی	۸/۱	۹/۷	۵/۲۹	۹/۳۶	۹/۲۳	۰/۱۰۰
میانگین از ۵	۲/۶۲					۲/۴۵ درصد

نتیجه گیری کلی

بر اساس جداول و نتایج یافته های پژوهش کاملا مشاهده می شود که ساختار کلی کتاب از جمله نمودار، استفاده از تصویر و عکس، استفاده از مثال در درک بهتر متن، شماره گذاری و نوع فصول، و سایر موارد ذکر شده در متن فوق از میزان درصد بسیار کمی برخوردار می باشد. لذا در مقایسه با کتاب های درسی چاپ دانشگاه های باز انگلستان، هند و ایران بین کتابهای درسی چاپ دانشگاه پیام نور و سه دانشگاه مذکور تفاوت معنی داری وجود دارد. نقص های مستخرج شده در این پرسش پژوهش می تواند عامل بسیار مهمی برای توجه مسئولین در خصوص برطرف نمودن این مشکل باشد.

با توجه به کمبود و محدودیت های زمانی و مشکلات انجام پژوهش، در این مرحله، فقط انجام این بخش از پژوهش میسر شد، لذا جهت ادامه و تکمیل کار، به پژوهشگران و دانشجویان کتابداری و اطلاع رسانی پژوهش های زیر پیشنهاد می شود.

از آنجا که تاکنون اصول معیار تدوین و نگارش جامع و کاملی برای تهیه کتاب های درسی چاپی و الکترونیکی دانشگاه پیام نور که به طور مفصل تمام ابعاد تدوین کتابهای درسی چاپی و الکترونیکی را مد نظر قرار دهد، وجود نداشته است، پیشنهاد می شود دانشگاه پیام نور برای نوشتن منابع درسی از شیوه نامه جامع و استاندارد استفاده نماید، تا منابع درسی دانشجویان به طور یکدست و

را مفید می باشد. به عبارت دیگر یک سوم دانشجویان حجم مطالب کتاب را مناسب دانسته اند.

جدول ۱۱: ارزیابی پاسخگویان از میزان حجم

مطالب کتابها

حجم کتابها	عالی	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	جمع
فراوانی	۷	۳۲	۶۳	۱۱۹	۱۷۲	۳۹۳
درصد فراوانی	۸/۱	۱/۸	۰/۱۶	۳/۲۰	۸/۴۳	۰/۱۰۰
میانگین از ۵	۹۳/۱					۶/۳۸ درصد

ارزیابی پاسخگویان از فصل بندی کتابها

آن طور که در جدول ۱۲ مشاهده می شود ۴۳/۳ درصد از پاسخگویان فصل بندی کتاب های درسی چاپ دانشگاه پیام نور را خوب ارزیابی کرده اند، ۳۳/۶ درصد در حد متوسط، ۹/۹ درصد بسیار خوب و ۹/۹ درصد ضعیف و ۳/۳ درصد آن را عالی دانسته اند. در مجموع میانگین ارزیابی دانشجویان از فصل بندی کتابها بر اساس ۵ گزینه مورد بررسی ۲/۶۳ می باشد. به عبارت دیگر از نظر ۵۲/۶ درصد دانشجویان این فصل بندی کتاب های درسی چاپ دانشگاه پیام نور مناسب می باشد.

جدول ۱۲: ارزیابی پاسخگویان از فصل بندی کتابها

فصل بندی کتاب	عالی	بسیار خوب	خوب	متوسط	ضعیف	جمع
فراوانی	۱۳	۳۹	۱۷۰	۱۳۲	۳۹	۳۹۳
درصد فراوانی	۳/۳	۹/۹	۳/۴۳	۶/۳۳	۹/۹	۰/۱۰۰
میانگین از ۵	۶۳/۲					۶/۵۲ درصد

ارزیابی پاسخگویان از شیوه نگارش کتابها

آن طور که در جدول ۱۳ مشاهده می شود ۳۶/۹ درصد از پاسخگویان شیوه نگارش کتاب های درسی چاپ دانشگاه پیام نور را در حد متوسط ارزیابی کرده اند، ۲۹/۵ درصد خوب، ۲۳/۹ درصد ضعیف، ۷/۹ درصد بسیار خوب و ۱/۸ درصد عالی دانسته اند. در مجموع میانگین ارزیابی

منابع

احسانیان، قاسمعلی (۱۳۸۹)، مطالعه منابع درسی و فرادرسی چاپی و الکترونیکی دانشگاه پیام نور و ارائه اصول معیار تدوین و نگارش منابع درسی خودخوان، پایان نامه کارشناسی ارشد، مشهد: دانشگاه پیام نور

جلالزاده، زهرا (۱۳۸۸)، شیوه نامه تدوین کتب دانشگاه پیام نور، تهران: دانشگاه پیام نور.

حری، عباس (۱۳۸۱)، آیین نگارش علمی، تهران: هیئت امنای کتابخانه های عمومی کشور.

دانشگاه فردوسی (۱۳۷۷)، شیوه نامه انتشارات دانشگاه فردوسی، مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.

رضی، احمد (۱۳۸۵)، شاخص های ارزیابی و نقد کتابهای درسی دانشگاهی، بازیابی ۲ شهریور، ۱۳۸۹، از

زین الدینی میمند، [و دیگران...] (۱۳۸۸)، توسعه علمی در دانشگاه ها با تدوین کتاب های درسی بر مبنای اصول و معیار مناسب، بازیابی ۲۳ مرداد، ۱۳۸۹، از

<http://www.dr-hashemi.com/index.php?newsid=37>

زین الدینی میمند، زهرا (۱۳۸۵)، اصول و معیارهای تدوین محتوای کتاب درسی دانشگاهی به عنوان راهنمای عمل، بازیابی ۲ شهریور، ۱۳۸۹، از

<http://www.samt.ac.ir/asp/hamavehs/ktabdarsi/maghale/t47.asp>

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت) مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، (۱۳۸۸)، گزیده شیوه نامه تدوین و آماده سازی منابع درسی و علمی، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت)

سنجری، آذر مه، کاظمی، فروغ (۱۳۷۹)، راهنمای ویرایش: شیوه نامه انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.

شجری، فتح الله (۱۳۸۷)، یادگیری خلاق: درک خلاقانه و به خاطر سپاری همیشگی تمامی مطالب، تهران: انجمن قلم ایران.

یکنواخت تهیه شوند. همچنین دانشجویان با مطالعه منابع درسی منسجم و یکدست، مطالب هر بخش از کتاب های درسی را بهتر به خاطر بسپارند و سطح یادگیری آنها افزایش یابد.

پیشنهاد های پژوهش

از آنجا که تاکنون اصول معیار تدوین و نگارش جامع و کاملی برای تهیه کتاب های درسی چاپ دانشگاه پیام نور که به طور مفصل تمام ابعاد تدوین کتاب های درسی را مد نظر قرار دهد، وجود نداشته است، پیشنهاد می شود دانشگاه پیام نور برای نوشتن منابع درسی از شیوه نامه جامع و استاندارد استفاده نماید، تا منابع درسی دانشجویان به طور یکدست و یکنواخت تهیه شوند.

پیشنهاد هایی برای پژوهش های آینده

با توجه به نیاز جامعه علمی به استانداردهای تورین و نگارش علمی و محدودیت های انجام پژوهش، در این مرحله، فقط انجام این بخش از پژوهش امکان پذیر شد، بنا بر این در راستای ادامه فرایند تحقیق به پژوهشگران و دانشجویان کتابداری و اطلاع رسانی پیشنهاد هایی به شرح ذیل ارائه می شود.

۱ - مطالعه و بررسی منابع درسی چاپی و الکترونیکی دروس دانشگاهی در حوزه هایی بجز دانشگاه پیام نور.

۲ - مقایسه ساختار و معیارهای تدوین کتاب های الکترونیکی با نمونه های چاپی و معرفی مزایا و معایب آنها.

۳ - پژوهش پیمایشی در به دست آوردن اصول تدوین و نگارش مجلات علمی چاپی و الکترونیکی.

۴ - تأثیر پذیری تدوین محتوای منابع درسی چاپی و الکترونیکی از فناوری های اطلاعات و ارتباطات و ارتباطی

۵ - بررسی منابع درسی دانشگاه های باز سایر کشورها و مطالعه مقایسه ای با منابع درسی چاپ دانشگاه پیام نور

Turabian, Kate L, (1996), *A manual for writers of term papers, theses, and dissertation*, 6th edition. University of Chicago Press

Publication manual of the American psychological association, Sixth Edition, By American Psychological Association, Available at: <http://www.apa.org/>

Millions C.J, (1977), *A guide writing and publishing in the social and behavioral sciences*, New york: John wiley & sons

شریف مقدم، هادی، خسروبیگی، هوشنگ، موسی چمنی، اعظم (۱۳۸۹) طرح تیپ کارگاه های کتابداری و اطلاع رسانی، طرح تحقیقاتی، دانشگاه پیام نور.

شریف مقدم، هادی، طالبی، بی بی زهرا (۱۳۸۹) مطالعه میزان رضایتمندی دانشجویان پیام نور مرکز مشهد از خدمات آموزشی و اداری، طرح تحقیقاتی، دانشگاه پیام نور.

شورای انتشارات دانشگاه شهید بهشتی (۱۳۸۵)، آیین نامه انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.

صدیقی، حسین، همت، کمال (۱۳۷۱)، مجموعه مقالات اولین سمینار تخصصی آموزش از راه دور، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

صمدی، ثریا (۱۳۸۰)، خدمات عمومی (رشته کتابداری)، تهران: دانشگاه پیام نور.

فرهنگستان زبان و ادب فارسی (۱۳۸۵)، دستور خط فارسی/ مصوب فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی، تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارس.

مکنزی، نورمن، پستگیت، ریچموند، اسکاپهام، جان (۱۳۷۴) آموزش باز، ترجمه محمد علی محمدی، تهران: دانشگاه پیام نور.

نصر، احمد رضا، جمالی زواره، بتول، آرمند، محمد (۱۳۸۵)، بررسی میزان تحقق معیارهای تدوین کتابهای درسی در کتابهای دوره کارشناسی علوم تربیتی، بازیابی ۲ شهریور، ۱۳۸۹، از

<http://www.samt.ac.ir/asp/hamayehs/ketabdarsi/maghale/t47.asp>

منابع لاتین

The Chicago manual of style. 2000, 15th ed. The University of Chicago Press
Style manual for the presentation of English – language texts intended for publication by UNESCO 1981, 2004, Available at: <http://unesdoc.unesco.org/>